

Utgrävningen i kv. Humlegården, Sigtuna

Sten Tesch och Kenneth Jonsson

Ur: Myntstudier 2006:3, december, s. 6-10

www.archaeology.su.se/numismatiska

- 87 al-Shash 312/924-25
 88 al-Shash 316/928-29
 89-90 al-Shash 318/930-31 (nr 2 är frg)
 91 al-Shash 3[20-22]/932-34, frg
 92-93 al-Shash 323/934-35
 94 al-Shash 324/935-36
 95 Myntort? (Ma^c din?) [320-31], ca
 932-42, frg

Nuh b. Nasr

- 96 [Bukhara] [340-43]/951-54, frg
 97 Samarqand 332/943-44 med al-
 Mustakfi (333-34)
 98 Samarqand 334/945-46
 99 Samarqand (339)/950-51
 100 Samarqand 341/952-53
 101 al-Shash [333-43]/944-54, frg
 102 al-Shash 339/950-51

Abdalmalik b. Nuh

- 103 Bukhara [343-50]/954-61, frg
 104 al-Shash 34(3)/954-55

BUYID

Ali b Buya Imad al-Dawla

- 105 Arrajan 327/938-39
 106 Myntort? (al-Basra? Wasit?) (330)/
 941-42 med Imad al-Dawla (334-
 38). Hybrid.

Rukn al-Dawla

- 107 al-Ahwaz 340/951-52

VOLGABULGAR

Bulgar-linjen

- 108 Mikail. Rispling K4 1/R1.
 109 "Naysabur 306". Mikal b Ja^cfar.
 110 Rispling K101, R13/R45

111

114

- 111 Rispling K101 x/Rx, beskuren
 runtum

- 112 ?

Suwar-linjen

- 113 (Suwar) (297). Rispling K18 1/R1

- 114 Rispling K29, 4/R3. Med kors.

- 115 ?

VOLGABULGAR/KHAZAR?

- 116 Barbarisk. Rispling S940

Foton: Kenneth Jonsson

Utgrävningen i kv. Humlegården, Sigtuna

Sten Tesch och Kenneth Jonsson

Under sommaren och hösten har Sigtuna Museum gjort ännu en stor arkeologisk undersökning i Sigtuna. Till skillnad från övriga större utgrävningar från de senaste decennierna; i kv. Trädgårdsmästaren 1988-90, kv. Urmakaren 1990-91 och kv. Professorn 1999-2000, var den nu avslutade utgrävningen i kv. Humlegården inte belägen utmed Stora gatan där kulturlagren är som tjockast, utan söder om Prästgatan i utkanten av det tidigmedeltida bebyggelseområdet (fig. 1). Centralt i det 470 m² stora utgrävningsschaktets längdriktning påträffades en stenlagd gata anlagd i början av 1100-talet (föregångare till Prästgatan). Gatusträckningen har tidigare tolkats som en processionsgata i ett sakralt stadsrum (fig. 2), som förband de fem eller

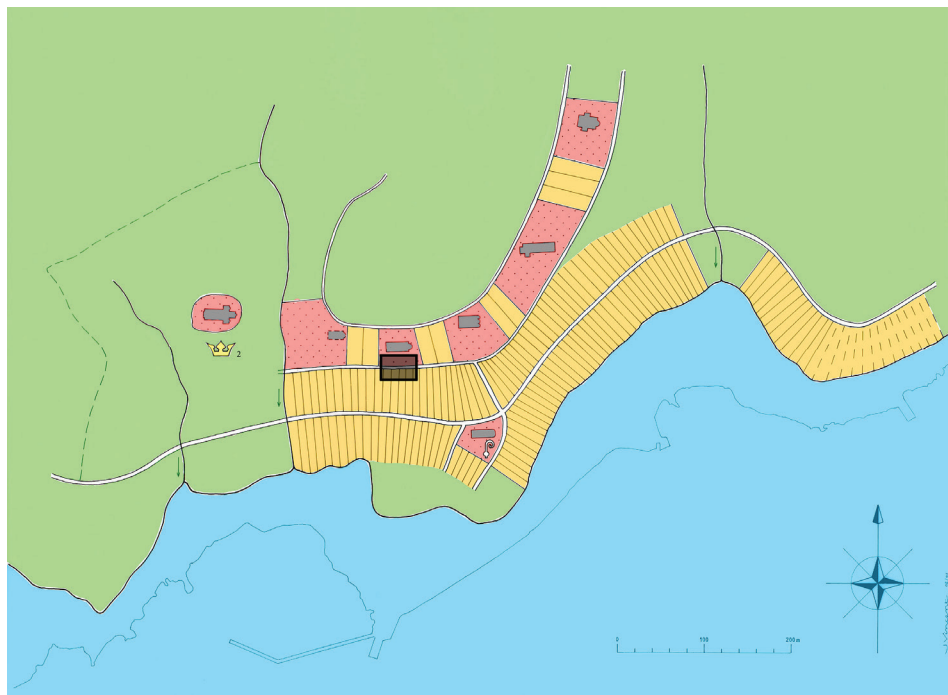

Fig. 1. Sigtuna – stadsplan 1100-talet (Efter Tesch & Vincent 2003). Den här aktuella kyrkan är den tredje från vänster. Utgrävningsområdet är markerat. Den nuvarande strandlinjen anges med en tunn linje.

sex tidigmedeltida kyrkor som låg utmed den stenlagda gatans norra sida (Tesch 2000, 2006). Norr om den stenlagda gatan undersöktes den södra delen av en kyrkogård till en av dessa kyrkor. Denna var i bruk i drygt två hundra år, från början av 1100-talet och en bit in i 1300-talet då kyrkan revs och en ny gatusträckning, motsvarande nuvarande Prästgatan, drogs tvärsöver den tidigare kyrkogården. Sammanlagt framkom 222 gravar. I 5 fall påträffades mynt i gravfyllningen. Mynten torde dock vara äldre än gravarna. Under kyrkogården och även söder om den framkomna gatan fanns nämligen kulturlager och bebyggelselämningar daterade till 1000-talet. När en grav har grävts kan alltså material från det underliggande kulturlagret hamnat i gravfyllningen. Genom att många gravar grävts genom kulturlagret återstod på

sina ställen bara mer eller mindre stora öar av det äldre kulturlagret. Övriga mynt som påträffats kan knytas till 1000-talsbebyggelsen söder om gatusträckningen eller i anslutning till denna. Utgrävningen i kv. Humlegården har väckt många nya frågor. Inte minst gäller det de bebyggelselämningar som påträffades under kyrkogården genom att de avviker från det gängse bebyggelsemönstret. Till att börja med har det tidigare varit oklart om det överhuvudtaget funnits någon bebyggelse norr om de stadsgårdar som utgår från Stora gatan. Bebyggelsen orientering är också en helt annan än vad som är känt tidigare. Vad beträffar den nu påträffade bebyggelsens karaktär återstår ännu mycket att förklara, vilket förhoppningsvis kan bli fallet när undersökningsmaterialet slutligt är bearbetat. En sak står dock klar, att de rekonstruktioner

Fig. 2. Den rekonstruerade processionsgatan (Efter Tesch & Vincent 2003). Utgrävningen i kv. Humlegården 2006 visade att gatan inte varit lika manifest i verkligheten. Gatan var smalare, ca 2,5 meter bred och stenväggning var mycket ojämn, men utjämnad med ett decimetertjockt lager grus. Kyrkan i förgrunden är S:t Nicolaus. Därefter följer den nu aktuella kyrkan och längst bort S:t Per.

som tidigare gjorts av den tidigmedeltida stadsplanen nu delvis måste ritas om.

Mynten från utgrävningen är, som regel i Siguna, dåligt bevarade och består av en liten skatt och ett antal lösfynd. Därför har bara två illustrerats här och några mynt har inte gått att bestämma. Skatten är den fjärde från vikingatiden som hittats i Sigtuna. Under utgrävningen av kv. Trädgårdsmästaren 1989 hittades tre tyska mynt med slutmynt 1067. I kv. Professorn hittades två skatter under utgrävningen 1999. Den äldre innehöll 156 tyska, italienska, böhmiska och engelska mynt med slutmynt 1027 (se *Myntstudier* 2004:5, 14-16). Den yngre (slutmynt 1046) innehöll 7 tyska mynt. I den nya skatten kan tyvärr endast ett helt mynt dateras, medan två delar och fragmenterade bitar inte kan bestämmas. Slutmyntet blir därför 1024.

Skatten och en del av lösfynden ligger i bebyggelsen söder om vägen. Ett av lösfynden är ett irländskt mynt (fig. 3) av en sen fas som inte alls är lika vanliga som de äldre irländska mynten i importen. Totalt ingår ca 535 irländska mynt i de svenska fynden.

Av de fem mynt (fyndnr 1544, 1548, 1580, 1791 och 2553) som ligger i fyllningen i gravar på kyrkogården kan fyra dateras. Dessa mynt är än så länge de huvudsakliga fynden

Fig. 3. Irland, Sigtrygg Silkesskägg 993/4-1042. Dublin ca 1035-1055.

Fig. 4. Danmark. Sven Estridsen 1047-1074. Lund ca 1050.

från denna äldre bosättning och är därför viktiga såväl för dateringen av bosättningen som den däröver liggande kyrkogården. Myntens präglingstider täcker perioden 963 - ca 1050 och antalsmässigt speglar de väl importens antalsmässiga fördelning under denna tid. Med hänsyn till de antaganden som kan göras om myntens cirkulationstider under vikingatiden kan vissa konstateranden och antaganden göras. Sammansättningen av hela materialet tyder på att bosättningen har etablerats ca 1000-1025. Kyrkogården måste vara anlagd efter ca 1050 (Sven Estridsens mynt – fig. 4). En övre gräns är svår att ange eftersom det faktum att myntimporten minskade kraftigt efter ca 1055 gjorde att inflödet av nya mynt blev mycket begränsat. Det yngsta skattfyndet i Mälardalen (Venngarn strax norr om Sigtuna) har slutmynt 1079 och i Mälardalen har endast tre yngre mynt hittats som gravfynd (2 ex.) eller som lösfynd (1 ex.). Lösfyndet kommer från Sigtuna (England, Stephen 1135-1154). Möjligheterna att hitta mynt yngre än ca 1050 bland lösfynd är följaktligen små. Kyrkogården kan därför mycket väl ha anlagts under första hälften av 1100-talet.

A. Skattfynd (F 1568)

Tyskland

1. Mainz. Kejsar Konrad II 1024-1027. Dbg 790. 0,46 g.
- 2-3. Myntort? Mynterre? Små fragment som sitter fast i två krustor. Den ena kan vara ett mynt från Köln.

B. Lösfynd

Tyskland

1. Kölnefterprägling. Kejsar Otto I/II 963-983. Häv. 64. Ilisch 1990. 0,16 g. Kantfragment. F 2553.
2. Myntort? Mynterre? 0,54 g. F 1548.
3. Tyskland? Myntort? Mynterre? 0,20 g. Kantfragment. F 1559.

England

4. Æthelred II 978-1016. Long Cross ca 997-1003. London, Æthelwerd. Jfr Hd 2167-2172. 1,23 g. F 1544.
5. Cnut 1016-1035. Short Cross ca 1029-1035. [Lincoln/London], As(?). 0,29 g. Fragment. F 1580. Myntmästarens namn kan vara Aslac (Lincoln) eller Asferth (London). Den senare förefaller mest sannolik.

Irland

6. Sigtrygg Silkesskägg 993/41042. Dublin. Fas III ca 1035-1055. 0,41 g. F 1549.

Danmark

7. Sven Estridsen 1047-1074. Lund. Hbg 6. 0,41 g. Fragment. F 1791.

Litteratur

Dbg – H. Dannenberg, *Die deutschen Münzen der sächsischen und fränkischen Kaiserzeit* 1-4. Berlin 1876-1905.

Hbg – P. Hauberg, *Myntforhold og udmyntninger i Danmark indtil 1146*. Köpenhamn 1900.

Hd – B.E. Hildebrand: *Anglosachsiska mynt i Svenska Kongliga Myntkabinettet funna i Sveriges jord*. Stockholm 1881.

Ilisch 1990 – P. Ilisch, Zur Datierung der in nordischen Funden vorkommenden ottonischen Münzen von Köln. *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1983/84 (1990), 123-143.

Tesch 2000 – S. Tesch, Det sakrala stads-

rummet. Den medeltida kyrkotopografin i Sigtuna. *Medeltidsarkeologisk tidskrift* 2000 nr 1, 3-26.

Tesch 2006 – S. Tesch, På fast grund. Om det äldsta stenkyrkobyggandet i Sigtuna. Nordiskt kyrkoarkeologiskt möte 2004, Vest-Agder (Norge). *Hikuin* 33, 201-222. Viborg 2006. Tesch & Vincent 2003 – S. Tesch och J. Vincent, *Vyer från medeltidens Sigtuna*. Sigtuna Museers skriftserie 10, 2003 (ny upplaga 2005).

Wikström, A. 2006. Den svårfångade kronologin. Om gravstratigrafi och problem med dateringen av Sigtunas tidigmedeltida kyrkor. Nordiskt kyrkoarkeologiskt möte 2004, Vest-Agder (Norge). *Hikuin* 33, 223-228. Viborg

Svenska myntorter II

Magnus Tagesson

I förra artikeln¹ avhandlades, förutom grunderna i Google Earth², myntorterna Lödöse, Stockholm, Avesta och Nyköping.

Denna gång har turen kommit till Svartsjö, Västerås och Kengis. Vidare kompletterar jag Nyköping med platsen där kopparmyntningen skedde på 1620-talet.

Det finns mer att läsa om Google Earth² och på deras webbplats kan man ladda ned mjukvaran. På min hemsida³ har jag skrivit en mer allmän text om hur man själv kommer igång med programmet.

Notera att för att kunna ta del av denna

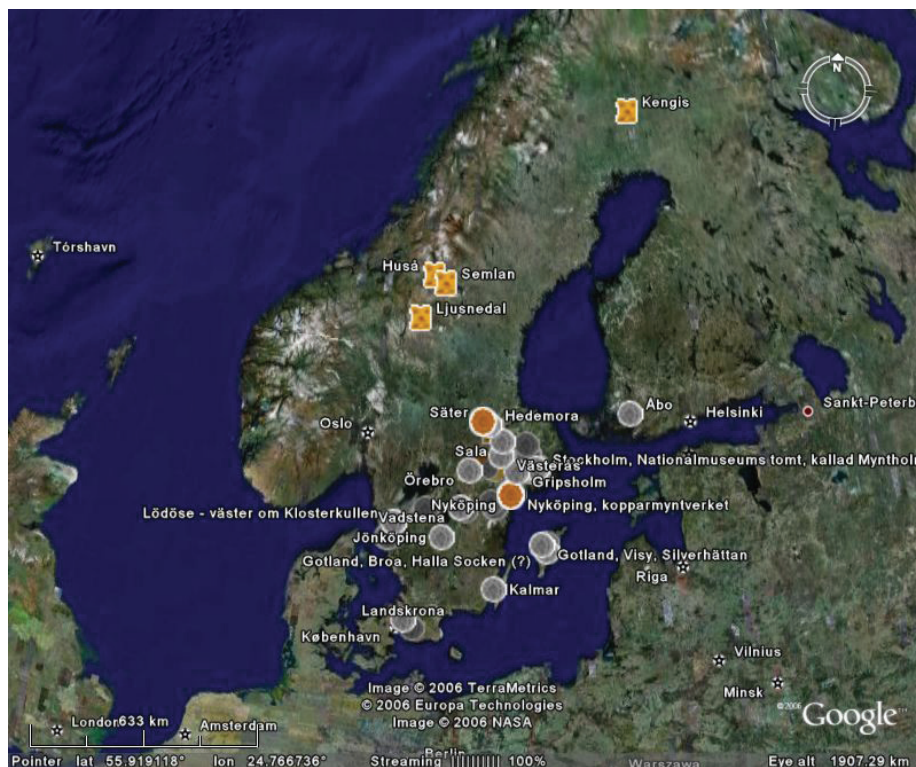

Fig. 1. En översikt över de svenska myntorterna i Google Earth. Olika ikoner har använts för olika typer av prägling (guld-, silver- och kopparmynt samt plåtmynt).